

HİSAR ŞAİRLERİNDE TARİH VE MAZİ FİKRİ

Hıfzı TOZ

16 Mart 1950 tarihinde Ankara'da çıkartılan Hisar dergisi etrafında bir araya gelen Munis Faik Ozansoy, Mehmet Çınarlı, İlhan Geçer, Gültekin Sâinanoğlu, M. Necati Karaer, Fikret Sezgin, Yalya Benekay, O. Fehmi Özçelik, Hasan İzzet Aralat adlı genç şairler, kendilerinden bir önceki edebî hareket olan Garipçilerin (T. Yenilcr'in) sanat ve edebiyat ardayışlarına tepki gösterirler. Zira Garipçiler, var olan birçok şeye karşı çıkıyorlar ve mevcudun birçok yönünü red veya inkâr ediyorlardı. Bu reddin veya inkârın içinde tarih ve mazi de önemli bir yer tutmaktaydı.

Hisarcılar'ın sanat eserlerinde tarih ve mazinin yanı sıra millî kültürümüz, geleneklerimiz ve folklorumuz da ağırlıklı olarak işlenir. Bu unsurlar adeta şairlerin kültürel tavırlarına da etki eder ve bu kavramlar, şairlerin şiirlerinde kaynaşmış halde, iç içe girmiş olarak bulunur. Bir önceki neslin (Garipçiler'in) bu değerlerden uzaklaşması, Hisar şairlerinin önünde acı bir tecrübe olarak duruyordu. Zira bu uzaklaşma, kendi kültürünü tanımama, kültürel buhran ve çeşitli bunalımların yaşanması olarak kendisini gösteriyordu. Garipçiler'de tarih ve mazi fikrinden uzaklaşma söz konusuysen, Hisarcılar'da bu uzaklaşmalım aksine, tarihe ve maziye yakınlaşma ve saygı görülür . Ancak Hisarcılar'da tarih ve mazi Fikri, bin yıllık bir kültür tarihi olarak tezaliür eder ve mazi onlara göre saplamp kalınacak bir yer olmaktan ziyade, köklerimizden uzandığı bir mekân ve güç alınacak bir kaynak olarak ele alınır. Onun için de Hisarcılar, mazi ve tarihten uzak olmak yerine, ona daha yakın olunması gerektiği düşüncesi içinde olurlar.

Millî bir edebiyat yaratma düşüncesinde olan Hisarcılar, tarihe bakış açılan ile Millî Edebiyat'ın maziye ve tarihe bakışı içinde olmuşlar ve adeta Millî Edebiyat'm yeniden canlandırılması görevini üstlenmişlerdir. Millî tarihimizi işlemişler ve Türk tarihini başından sonuna kadar şiirlerine konu edinmişlerdir. Millî kültürden, tarihten ve geleneklerden uzaklaşmayı 'sousyuzlaşmak' olarak gören Hisarcılar, Türk kültürünün dünyada seçkin bir yere sahip olduğunu söylerler. Tarih ve maziye yaklaşmayı millî

* Dr. E. Ü. Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü.

kaynaklara yönelmek olarak gören Hisarcılar, bu kaynaklara yönelmenin bir mecburiyet olduğunun da altını çizerek. Bundan uzaklaşmanın bir tehlike olduğuna dikkat çekerek; bunun ilericilik sayılamayacağı, asıl ilericiğin millî kültüre bağlı olarak yapılması gerektiğini vurgulayarak: "Geçmişle bağları kopanp. onu hor görmek, kötölemek veya geçmiş kült ürürü gerçek değerlerini inkâr etmek •İlericilik' değildir; kültürlük ve kendini bilmezliktir. Asıl ilericilik, ilerlemeğe yön verecek ve çağdaş medeniyet seviyesinde yerini tayin edecek olan millî kültürdür". derler.

Hisar topluluğunun önde gelen şairlerinden Mehmet Çınarlı, millî kaynaklara yönelmenin mecburiyeti ve bunun da yenilikle birlikte olması gerektiği üzerinde durur. Bu görüşünü de Çınarlı: "•Edebiyatımızın millî rengi, millî havayı kaybetmeden gelişmesini isteriz. Genç şair ve yazarların zararlı akımlara kapılmadan, soysuzlaşp züppeleşmeden cevherlerini ortaya koymalarını, millî sanala yeni sesler, yeni taddlar getirmelerini bekleriz. Millî rengi, millî havayı kaybetmeden yeni olmak, yenilik yaratmak çok zordur. Önce millî sanatın gelenekleri içinde yoğrulmak, sonra yeniliği arayp bulmak gerek"² sözleriyle ortaya koyar. Bu cümleden hareketle, yenilik fikri içinde olan Hisarcılar'in. bu fikre ulaşmanın yolunu da güzel ve millî olmakla çizdikleri görülür. Yalnız bu millîlik, estetik kaygı içinde kalınarak millî rengi ve millî havayı kaybetmeyecek şekilde ve sanatın geleneklerine göre eser vermek şeklinde olmalıdır düşüncesini taşırlar.

Hisarcılar'm dönemlerindeki sanatçılardan farklılık gösterdikleri önemli noktalardan biri de tarihe bakış açılarıdır. Tarih, milletlerin hafızasıdır. Ondan çıkarılacak dersler vardır ve onu paylaşmak, millet olmanın gereğidir. Bunun şuurunda olan Hisarcılar, tarihe özellikle eğilmişler ve tarüü şiirlerinde kullanmak suretiyle, bir anlamda, millet hafızasının diri kalmasını sağlamışlardır. Onlara göre tarih, gurur kaynağıdır ve şiirlerde de işlenmesi gereken bir konudur. Tarihin Hisarcılarda iki yönlü olduğunu görürüz. Onların şiirlerinde hem İslâmiyet öncesi Türk tarihini, hem de İslâmiyet sonrası Türk tarihini bulmak mümkündür. Bunu aşağıda verilen şiirlerde görebiliriz/. "Malazgirt" adlı şiirde "Tanndağı", "Üstten bu gök çökmedi, alttan yer delinmedi.", "Bilge Kağan, Kül Tigin", "Orkun Anılları" gibi kelime ve mısralarla İslâmiyet öncesi Türk tarihi; "Kulağına okunan ezanla adı konmuş", "şehir, "dini bütün bir millet", kendine dönüş için büyük tekne: Malazgirt" sözleriyle de İslâmiyet sonrası Türk tarihli çağrıştırılır. Şiire göre Malazgirt. "Bilge Kağan, Kül Tigin ve bütün töresiyle", "Türklüğün hamurunu yeniden mayalamış"tır.

"Bizim Türkümü/" adlı şiirde ise, yine tarih ve maziye ait birtakım unsurları bulabiliriz. Şiirde geçen "Tıyan-Şan Kadır-Gan Dağlan", "Kerkük", "Türkistan", "Osman Balur Han";

"Yüzyıldım beridir Altaylardan Tuna'ya
Bizim lürkülcrimizdir söylenen
Konuşulan dil, bizim dilimizdir."

¹ Mehmet Önder; "Millî Kültürden Yana", *Hisar Dergisi*, Nu: 41, Mayıs 1967, s. 12.

² Mehmet Çınarlı: "Bir Mucize mi Bekleniyor?". *Hisar Dergisi*, Nu: 26, Şubat 1966, s. 6.

gibi kelime ve mısralarda da gerek İslâm öncesi ve gerekse İslâm sonrası tarihe ve maziye uzanma söz konusudur.

Bahse konu olan bir diğer şiir de "Bar Başlarken" adını taşır. Şiirde 'Bar' oyunu ile tarih arasında bir bağ kurulur ve Bar'm tarihteki yerine dikkat çekilir.

"Çekirdek" adlı şiirde de Türk larilî, hem İslâm öncesi, hem de İslâm sonrası olarak karşımıza çıkar. Şiirde tekrarlanan "Bir bozkurt" sözüyle dün; "Bir ay yıldızlı Türk bayrağı resmi çizer" sözleriyle bugün kastedilir. Yani şiirde hem İslâm öncesi Türk tarihine, hem de İslâm sonrası Türk larilüne atıflar vardır. Bir başka deyişle Türk tarihi, destanlar döneminden günümüze kadar bir bülün lyaliinde şiirde işlenir.

Hisar şairlerinden örnek olarak aldığımız şu şiirlerde Hisarcılar'm tarihe ve maziye bakışlarını görmek mümkündür:

MALAZGİRT

O ki. Anadolu'ya ötedenberi tanış;
Asya'dan Aktoprağa düşen cemre'nin ilki.
Kulağına okunan ezanla adı komnuş
Fatih Sultan Mehmet'in, Yunus Emre'nin ilki;
Sinan*da kubbe, kemer; Yahya Kemal'de beyit.

Binler, yamnda gazi; binler, ardında şehit;
Önünde yüz yıllara, bin yıllara değıl ki
Mahşer'e, at koşturan dini-bütün bir millet
Ki ömrü al sırtında, çadır altmda uzar;
Bunlar: Ova taşlan. Tanrıdağfndan belki;
Bunlar: Oğuz Türkleri, Peçenckler, Selçuklar
Aynı dili konuşan, aynı soydan çocuklar
Ki hepsi, gündeğumda bir özlemlle uyanmış;
Ve hepsi, en doğu'nun Türkleri kadar yiğit.

Üstten bu gök çökmedi, alttan yer delinmedi
Kendine dönüş için büyük tekne: Malazgirt
Türklüğün hamurunu yeniden mayalamış,
Tarihe yolcu etmiş nice bin civanmerdi
Atmın terkisinde, binlerce Alpaslan'ın,

Bu baş-gözediş var ya. nice büyük ustanın

Hıfzı Toz

Vc nice kalıramamn yüzüsuyıma hürmet:
Bilge - Kağan, Kül Tigin ve bütün löresiyle
Orkun Anıtları'nın yıllar süren düşü bu;
Dağı, gölü, ırmağı: yanıla, yöresiyle
Asya'nın Avrupa'ya doğni yürüyüşü bu...

Gültekin Sâmanoğlu

BİZİM TÜRKÜMÜZ

Bizim türkümüzde gurbet var artık
Hasret var, yürek var, toprak var balam
Gönlümüzü sımsıcak alan topraklar
Tıyan-Şan Kadir-Gan Dağları"na dek uzar
Kim demiş vatanımız Edirne'den Kars'a kadar.

Kerkük'te kurşunlar ansızın bizi vurur
Sürüklenir sokaklarda başsız cesetlerimiz
Zulüm bir hançer gibi içimize olurur
Bir mağara devrinden arta kalan insanlar
Kerkük'te kan kusturur...

Uzar gider bir sesizlik İçinde
Bir uçtan bir uca Türkistan toprakları
Beyaz altın dediğimiz pamuk tarlalarına
Çöreklenir yedi başlı bir kızıl yılan
Baş kaldırsa esarete yeni bir Osman Batur Han
Bebekler bile vurulur beşiklerinde
Kana boyanır Türkistan.

Basmış kanlı çizmeler toprağına bir defa
Çiğnenmiş kara kalpaklar, temiz duvaklar
Susmuş minarelerinde mübarek ezan
Prangaya -vurulmuş bir malikimi gibi çaresiz
Boynu bükük Lürkülerde güzeliim Azerbaycan.

Bir kanlı ağıt söylenir şimdi Kırım'da
Biz duyarız Kırım'ın öldüren feryadını
Bir büyük destanla birlikte yemden yazacağız
Kırım topraklarına Kırım Türkünün adını.

Balkanlarda büyük, öksüz kubbeler
Minareler, şadırvanlar, kervansaraylar
Bizi söyler anlatır Mimar Sinan'dan beri
Üsküp'te, Estergon'da, bir atar damar gibi
Davullar, zurnalar ve serhat türküleri...

Yüzyıllardan bendir Altaylardan Tuna'ya
Bizim türküler imizdir söylenen
Konuşulan dil, bizim dilimizdir.
Renk renk nakış nakış uzayan toprak değildir
Kilünlerimizdir...

Yine bir dağ gibi, bir dev gibi doğrulacağız
Yeni bir ruh doğacak toprağımızdan
Taniyacak bizi dünya yeniden heyecanla
Burma bıyığımızdan, kalpağımızdan.

Bizim türkümüzde gurbet var artık
Hasret var, yürek var, toprak var balam
Gönlümüzü sımsıcak alan topraklar
Tıyan-Şan. Kadir-Gan Dağları'na dek uzar
Kim demiş vatanımız Edirne'den Kars'a kadar.

Yavuz Bülent Bakiler

BAR BAŞLARKEN

Seyrine gelenlere selâma dur
Millet için deli gönül bizde bulunur
Savaşı düğün eden davul bizde bulunur
Vur kardeşim, o davula bir daha vur!

Boz-bulanık akan seller durulur
Yürek coşar, dil şakrak olur
Mendiller ellerde bayrak olur
Biz oynarken, kara toprak ak olur

Bu davulu yeryüzüne ben dinlettim
Bar tuttum dağlarla omuz omuza
Kara bahtı güldürmeye yemin ettim,
Tarihe destan, şan yaza yaza!

Bizden öğrendi fırtınayı KopTar, Zigana'lar
Çoruh gibi kükrer bizde damarlar
Türk'ün göz-bebeklerinde en güzel bahar,
Bu oyunda boydan-boya vaian var!

Seyrine gelenlere selâma dur
Millet için deli gönül, bizde bulunur
Savaşı düğün eden davul, bizde bulunur

Vur kardeşim, o davula bir daha vur!

Yalıya Akengin

ÇEKİRDEK

Sularıma ilk ışık yeli değdiğinde
Uyanının, karşımda başı karlı dağlar

Yitik yıldız kokulan gelir burnuma.
Düşüme bir Türkmen yiğidi damlar...

Derim; nerelisin soyun, adın ne yiğit?
Der Türküm. Alma-Atah. Adım Balacan'dır aga.

Türk/ Alma-Alalı Balacan/
Taşa ve kuma/ Tahtaya kağıda/
Havaya ve suya/ Akçakavakların döşlerine/
Tavşanların dişlerine/ Pınarların taşlarına/
Atının eyerine/ Evinin ak keçesine/ Bir kılıç/
Bir kitap/ Bir bozkurt/ Bir ay-yıldız Türk bayrağı resmi çizer/
Soyut düşlerini somu il aştırır/ Eker toprağına çekirdeğim.

Ay gelip bacaya yaslandığında,
Kerpiç duvarların yüreği güm güm atar.
Donanırım tepeden tırnağı can,
Düşüme bir Türkmen yiğidi damlar

- Nerelisin, soyun, adın ne yiğit?
- Kırım Türküyüm, adım Bahadırhan'dırağa.

Türk/ Kırımlı Bahadırhan/ Görünen ve görünmeyen her yere/
Görünen ve görünmeyen herşeye/ Mezarlı şehitlerin ruhlarına/
Tutsak ölenlerin iskeletlerine/ Sürgünlerin kaderlerine/
Tarihin sabnna/ Sabrın sabununa/ Bir kılıç/ Bir kitap/ Bir bozkurt
Bir ay-yıldızlı Türk bayrağı resmi çizer/ Soyut düşlerini böyle
Somutlaştırır/ Eker toprağına çekirdeğim.

Kuş emerken asmadaki üzüm ışığını,
Kutsal bir kopuzdur bana akşamlar.
Buhara kumaşı gibi ezgiler dokurum.
Düşüme bir Türkmen yiğidi damlar...

Hıfzı Tuz

- Nerelisin, soyun, adın ne yiğit?
- Ben Kerkük Türküyüm, adım İslâm'dır aga.

Türk/ Kerküklü İslâm/ Petrol kokularına/ Umut dokularına göçebe
kuşların kanallarına/ Yufka ekmeğin üstüne/ Ceylan gözlere/
Postacıların çantalarına/ Telefon direklerine/

Bir kılıç/ Bir kitap/ Bir bozkurt/

Bir ay-yıldılı Türk bayrağı resmi çizer/

Soyut düşlerini böyle somutlaştırır/

Eker toprağına çekirdeğini.

Davullar vurmaya başlamasın mı,
Çalkalanırsın deniz gibi, yağarsın kar kar...
Bir dağdan bir dağa uçuramım atımı,
Karşıma bir Türkmen yiğidi damlar...

- Nerelisin, soyun, adın ne yiğit?
- Kıbrıslıyım. Türküm. Adım Aslan'dır aga.

Türk/ Kıbrıslı Aslan/ Araba karoserlerine/ Balıkların
Pullarına/ Karıncaların dillerine/ Gelinlerin tellerine/
Ağlara/ Trollere/ Tüfek demirlerine/ Kışla kapılarına/
Gebe takvimlere/ Yeşile/ Maviye/ Boz'a/ Kendi kanıyla/
Sevdasının dumanıyla/ Bir kılıç/ Bir kitap/ Bir bozkurt/
Bir ay-yıldızlı Türk bayrağı çizer/ Soyut düşlerini
Böyle somullaştırır/ Eker toprağına çekirdeğini/

Doğuda, batıda, kuzeyde ve güneyde
Aynı ses, aynı ezanlarla vakti meşale yapar.
Oralarda kardeşlerimin tümü tutsak,
Düşüme tutsak bir Türkmen yiğidi damlar...

- Nerelisin, soyun, adın ne yiğit?
- Deliorman Jıyım. Türküm. Adım Sinan'dır aga.

Türk/Deliormanlı Sinan/ Gözaltındaki camilerin secde
Susuzluğuna/ Çobanların korkusuzluğuna/ Prangalara
Telörgülere/ TFR komyhonların plakalarına/ Karakol
Binalarına/ Uzaklara giden trenlere/ Bulutlan yırlan
Uçaklara/ İçinde susturduğu sese/ Duruşmaya çağırın
Davetiyelere/ Var'daki yok'a/ Yoktaki var'a/ Hürriyet
Yollarım kesen duvarlara/ Mısır koçanlarına/ Tütün
Yapraklarına/ Güreşçilerin kispetlerine/ Bir kılıç/
Bir kitap/ Bir bozkurt/ Bir ay-yıldızlı Türk bayrağı
Resmi çizer/ Soyut düşlerini böyle somutlaştırdı/
Eker toprağına çekirdeğini.

Sulanma ilk ışık yeli değdiğinde
Uyanırım, karşımda başı karlı dağlar.
Ruhum bir kartal gibi uzaklarda döner dolanır.
Düşüme yaralı vatanlar, kardeş çığıklar dolar.

Türküm. Elbistanlıyım. Adım Bahattin.
Dinim İslâm; imzam kan grubum gibi belli benim.

Türküm/ Elbistanlı Bahattin'im/ Uzattıyorum ellerimi
Çoğaltarak/ Bayrak bayrak/ Bir elimde Balacan'm eli/
Bir elimde Bahadırlun'ın eli/ Bir elimde İslâm'ın/ Bir elimde
Aslan'ın/ Bir elimde Sinan'm eli/ Bir elimde kalem/ Besmeyleyle
Hümanizm bezirgânlarının ticaret karnelerine/ Devrim kolcularının
Düdüklerine/ Bal'a soğan suyu katan/ Temelli tabutunda temelsiz
Yatanların taşlarına tabaklarına/ Kedilerin sivri tırnaklarına/
Güvercinlerin ak tüylerine/ Hızımı ışığına /Bakıra/ Çeliğe/ İpeğe
Ve selüloza/ Düşmanın şahdamanna dayayacağım jilete/ Putları
Kıracağım baltaya/ Kalk borusuna/ İlk yardım çantasına/ Savaş
plânlarına/ Ülkü antolojilerine/B İr kılıç/ Bir kitap/ Birbozkurt/

Hıfzı Toz

Bir ay-yıldızlı Türk bayrağı resmi/
Ve erozyondan kurtulmuş yeni bir Türkiye haritası çiziyorum/
Ekiyomm toprağıma çekirdeğimi/ Ekiyoruz topraklarımıza
Çekirdeklerimizi...

Bahatün Karakoç